

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

**ОДЕСЬКІ ГРУДНЕВІ ЦИВІЛІСТИЧНІ ЧИТАНЯ:
ПРИВАТНЕ ПРАВО, ЯК КОНЦЕПТ
В УМОВАХ ВІЙНИ:
ЛЮДСЬКИЙ ВИМІР**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської наукової конференції

*Одеса,
12 грудня 2024 року*

Одеса
Фенікс
2024

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *Є. Харитонов*,
докторки юридичних наук, професорки *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професорка;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Члени оргкомітету Всеукраїнської наукової конференції:

Андронов Ігор – д.ю.н., професор кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Подцерковний Олег – д.ю.н., зав. кафедри господарського права та процесу НУ «Одеська юридична академія», професор;

Харитонов Олена – д.ю.н., зав. кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Харитонов Тетяна – д.ю.н., зав. кафедри аграрного, земельного та екологічного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Мінченко Райса – д.ю.н., професорка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», професорка;

Бабич Ірина – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Берназ-Лукавецька Олена – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцентка;

Матійко Микола – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Орзіх Юрій – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія», доцент;

Шамота Олександр – асистент кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія»;

Ткаченко Катерина – лаборантка кафедри цивільного права НУ «Одеська юридична академія».

Одеські грудневі цивілістичні читання: приватне право, як концепт в умовах війни: людський вимір : матеріали Всеукр. наук. конф. (Одеса, 12 груд. 2024 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: д.ю.н., проф. Є. Харитонов, д.ю.н., проф. І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 318 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-40-5

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем цивільного права та процесу, господарського права і процесу, аграрного, земельного, екологічного та природоресурсового права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науковій конференції 12 грудня 2024 р. в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.1 : 341.9“364”(477)

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської наукової конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів і установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Кошуцька Орина Олександрівна, Тучак Олександра Іванівна ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	191
Кривінок Вікторія, Сергієнко Юлія РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ТА РОЗПОДІЛ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	195
Кривуля Єлизавета Олександрівна, ПРОБЛЕМИ МЕДІАЦІЇ В СІМЕЙНИХ СПОРАХ	199
Ліщук Софія Олександрівна, ЗАХИСТ ГІДНОСТІ, ЧЕСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ОСІБ	203
Маркасова Лілія Вячеславівна, РИМСЬКЕ ПРАВО СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ	207
Матвєєва Олена Андріївна, ПРАВО НА НАДАННЯ ДОСТУПУ ДО ІНТЕРНЕТУ.....	212
Мельник Тетяна Романівна, ПРАВА ПРИВАТНИХ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА КОМПЕНСАЦІЮ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ.....	216
Мерчанський Іван Русланович, ОСОБЛИВОСТІ УСИНОВЛЕННЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ..	218
Нестерук Катерина Олегівна, НЕДОТОРКАНИСТЬ ПРИВАТНОГО ЖИТТЯ В ЦИФРОВУ ДОБУ (ПРАКТИКА ЄСПЛ)	221
Новак Юлія Іванівна, ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ РІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	224
Паньковець Євгеній Степанович, ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА НА СПІЛКУВАННЯ З ОДНИМ ІЗ БАТЬКІВ, ЯКИЙ ПРОЖИВАЄ ОКРЕМО, В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	228
Полегенька Вікторія Сергіївна, Ковбасюк Владислав Олександрович, ПИТАННЯ АЛІМЕНТНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ УМОВАХ	232
Рабоча Олександра Юрійвна, Постояк Катерина Миколаївна МІЖНАРОДНЕ УСИНОВЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГОЛЮВАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ.....	235
Рошиян Аліна Юрійвна, Давиденко Ангеліна Максимівна, ВИРІШЕННЯ БАТЬКАМИ ПИТАНЬ ЩОДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ	238
Сковородецька Тетяна Віталіївна, ПРАВОВІДАНІСТЬ ТА ДІЄЗДАНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА РИМСЬКИМ ПРИВАТНИМ ПРАВОМ	244

забезпечення прав спадкоємців та належного управління спадковою масою в умовах цифрової епохи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заїка Ю. О. Напрямки вдосконалення спадкового законодавства в контексті його рекодифікації. *Цивільне право України: нові виклики і перспективи розвитку* : матеріали XVIII міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 28 лютого 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 229-232.
2. Токарева В. О., Личко В. С. Довірче управління майном в мережі Інтернет після смерті фізичної особи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 4. С. 848-851.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Кошущька Орина Олександрівна, Тучак Олександра Іванівна
студентки 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: асистент Шамота О. В.

ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми визначення місця проживання дитини під час воєнного стану в Україні зумовлена підвищеними ризиками для дітей та родин в умовах воєнного конфлікту. Військові дії спричиняють масові переміщення, розлучення батьків, а також складнощі в забезпеченні прав дітей. Необхідність швидко і ефективно визначати місце проживання дитини стає критичною для її безпеки та стабільного розвитку.

Ст. 141 Сімейного кодексу України наголошує, що «мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою». [1] З цього можна зробити висновок, що однією з основних засад у регулюванні сімейних відносин є забезпечення рівності прав та інтересів батьків під час визначення місця проживання дитини. Такий підхід також знаходить відображення в практиці Європейського суду з прав людини, який неодноразово

підкреслював, що батьки повинні мати рівні можливості для участі у вирішенні спорів щодо опіки над дитиною. Ч. 1 ст. 12 Закону України «Про охорону дитинства» також встановлює, що «на кожного з батьків покладається однакова відповідальність за виховання, навчання і розвиток дитини» [2].

В ст. 3 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» визначається, що «місце проживання – житло з присвоєною у встановленому законом порядку адресою, в якому особа проживає, а також апартаменти (крім апартаментів у готелях), кімнати та інші придатні для проживання об'єкти нерухомого майна, заклад для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, стаціонарна соціально-медична установа та інші заклади соціальної підтримки (догляду), в яких особа отримує соціальні послуги» [3].

Ст. 160 Сімейного кодексу України встановлює, що «місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків. Місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини. Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою».

Держава продовжує виконувати свої позитивні зобов'язання щодо захисту сімейних прав та інтересів осіб, зокрема дітей, навіть під час воєнного стану, забезпечуючи їхнє зростання в сприятливих умовах. Національне законодавство також закріплює принцип пріоритету прав та інтересів дитини. Зокрема, ст. 7 Сімейного кодексу України визначає, що «регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини».

Відповідно до п. 2-3 Правил перетинання державного кордону громадянами України, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 зазначається, що «виїзд за межі України дітей, які не досягли 16-річного віку, в супроводі одного з батьків, баби, діда, повнолітніх брата, сестри, мачухи, вітчима або інших осіб, уповноважених одним з батьків письмовою заявою, завіреною органом опіки та піклування, здійснюється без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків та за наявності паспорта громадянина України або свідоцтва про народження дитини (за відсутності паспорта громадянина України)/документів, що містять відомості про особу, на підставі яких Держприкордонслужба дозволить перетин

державного кордону. При цьому в разі введення на території України надзвичайного або воєнного стану рішення щодо надання дозволу на виїзд за межі України особі чоловічої статі, яка супроводжує дитину, яка не досягла 16-річного віку, приймається з урахуванням приналежності супроводжувача до переліку категорій осіб, які звільнені від військової служби та мобілізації, за наявності у неї підтвердних документів» [4].

При визначенні місця проживання дитини суди керуються її інтересами, враховуючи сталі соціальні зв'язки, місце навчання, психологічний стан, а також ставлення дитини до проживання з одним або обома батьками. Оцінюються також особисті якості батьків, їхні стосунки з дитиною, виконання батьківських обов'язків та здатність забезпечити умови для виховання і розвитку. Суди мають також враховувати безпекову ситуацію та наслідки бойових дій. Водночас сам факт воєнного стану не є достатньою підставою для визначення місця проживання дитини з одним із батьків, зокрема з тим, що проживає за кордоном.

Верховний Суд у постанові від 11 грудня 2023 року в справі № 607/20787/19 зазначає, що «вирішуючи питання про визначення місця проживання дитини, суди мають враховувати об'єктивні та наявні у справі докази, зокрема обстеження умов проживання, характеристики психоемоційного стану дитини, поведінки батьків щодо дитини та висновки органу опіки та піклування. Проте найважливішим у цій категорії справ є внутрішнє переконання суду, яке має ґрунтуватися на повній та всебічній оцінці всіх обставин в їх сукупності». В свою чергу Об'єднана палата зауважує, що «у спорах про визначення місця проживання дитини суди мають крізь призму врахування найкращих інтересів дитини встановити та надати належну правову оцінку всім обставинам справи, які мають значення для правильного вирішення спору, враховуючи при цьому сталі соціальні зв'язки, місце навчання, психологічний стан тощо, а також дотримуватися балансу між інтересами дитини, правами батьків на виховання дитини і обов'язком батьків діяти в її інтересах» [5].

У постанові Верховного Суду від 13 червня 2018 року у справі № 822/2446/17 зазначено, що «розірвання шлюбу та встановлення місця проживання дитини з батьком, не доводить факту відсутності участі матері у вихованні дитини, тоді як рішення суду про позбав-

лення особи батьківських прав є належним підтвердженням факту самостійного виховання дитини одним з батьків» [6].

У справі № 420/16386/23 позивач оскаржив відмову військової частини звільнити його з військової служби, обґрунтовуючи це тим, що він є батьком неповнолітньої дитини, яку виховує самостійно, що підтверджується судовим рішенням про визначення місця проживання дитини. Проте, суди першої та апеляційної інстанції відмовили в задоволенні позову, зазначивши, що визначення місця проживання дитини з батьком не є доказом його самостійного виховання дитини та не може слугувати підставою для звільнення з військової служби під час воєнного стану. Суд також підкреслив, що рішення про місце проживання дитини є лише частиною доказів і повинно розглядатися з урахуванням інших обставин [7].

Отже, для підтвердження факту самостійного виховання дитини батьком необхідно не лише встановлення її місця проживання з ним, а й наявність обставин, таких як смерть матері, визнання її безвісти, зниклою або померлою, позбавлення її батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення прав, або неможливість матері брати участь у вихованні через стан здоров'я. Лише за наявності таких обставин можна вважати, що батько здійснює виховання дитини самостійно.

Аналіз положень статей 3, 141, 157, 160, 161 Сімейного кодексу України, а також Законів України «Про охорону дитинства» та «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» дозволяє зробити висновок, що питання визначення місця проживання дитини стосується визначення її проживання з одним з батьків, а також встановлення порядку участі іншого батька в реалізації прав і виконанні обов'язків щодо забезпечення належних умов для розвитку дитини, включаючи харчування, навчання, лікування, соціальне спілкування та інші аспекти нормального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III : станом на 6 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
3. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11.12.2003 № 1382-IV : станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text> (дата звернення: 09.11.2024).

4. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України : Постанова Каб. Міністрів України від 27.01.1995 № 57 : станом на 13 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-п#Text>

5. Постанова Верховного Суду від 11 грудня 2023 року у справі № 607/20787/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116606725>

6. Постанова Верховного Суду від 13 червня 2018 року у справі № 822/2446/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74784677>

7. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеси від 04 грудня 2023 року у справі № 420/16386/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115383673>

Кривінок Вікторія, Сергієнко Юлія

*студентки 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: к.ю.н., доцентка Глиняна К. М.

РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ТА РОЗПОДІЛ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан не обмежує право на розірвання шлюбу, адже шлюбні відносини ґрунтуються на принципі добровільності. Тому навіть під час воєнного стану в Україні можливість розірвання шлюбу залишається доступною. Процедури та правила залишаються такими ж, як і до 24 лютого 2022 року.

Якщо подружжя взаємно бажає розлучитися і не має спільних неповнолітніх дітей, розірвати шлюб можна шляхом подання заяви в органи РАЦС. У випадках, коли є спільні неповнолітні діти або один з подружжя не згоден на розлучення, справа розглядається в суді за місцем проживання. Однак часто бажання розірвати шлюб виникає у тих, кого війна розлучила по різні боки лінії розмежування. Наприклад, дружина, рятуючи дітей і тікаючи від бойових дій, могла виїхати на підконтрольну Україні територію, тоді як чоловік залишився в зоні окупації.

У разі розлучення, якщо один із подружжя перебуває на тимчасово окупованій території, процедуру розірвання шлюбу потрібно оформляти лише на підконтрольній Україні території, інакше розлучення не буде визнане легітимним. Це пов'язано з тим, що на тимча-